

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

Η σκοτεινή πλευρά του λόγου:

Το φαινόμενο της ρητορικής μίσους

Γεώργιος Καραΐσκος, Στέφανος Κολοκοτρώνης-Αρβανίτης,
Γεωργία-Μαρία Κουσκουλή, Αθηνά Μιρχοσραβί

ΨΧ116: Πολιτική Ψυχολογία
Τμήμα Ψυχολογίας ΕΚΠΑ
Χειμερινό εξάμηνο 2024-2025

Περιεχόμενα

Εισαγωγή: Ορισμοί και επιπτώσεις

Ρητορική μίσους προς εθνικές και εθνοτικές ομάδες

Σεξιστική ρητορική μίσους

Ρητορική μίσους προς ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα

Αντιμετώπιση της ρητορικής μίσους

Βιβλιογραφία

Ορισμοί

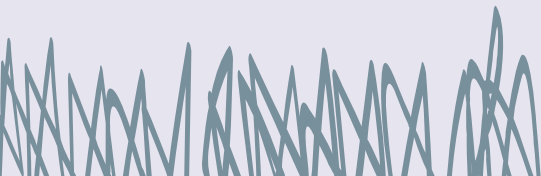
- Το λεξικό του Cambridge ορίζει τη ρητορική μίσους ως δημόσια ομιλία που εκφράζει μίσος ή ενθαρρύνει τη βία προς ένα πρόσωπο ή μια ομάδα με βάση κάτι όπως η φυλή, η θρησκεία, το φύλο ή ο σεξουαλικός προσανατολισμός (Hate speech, n.d.).
- Ο κοινώς αποδεκτός νομικός ορισμός της ρητορικής μίσους που προτάθηκε από την Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης (1997) αναφέρει ότι η ρητορική μίσους καλύπτει όλες τις μορφές εκφράσεων που διαδίδουν, υποκινούν, προωθούν ή δικαιολογούν το φυλετικό μίσος, την ξενοφοβία, τον αντισημιτισμό ή άλλες μορφές μίσους που βασίζονται στη μισαλλοδοξία.

Προκατάληψη και διακρίσεις

- Ο Gordon W. Allport (1954) περιγράφει κάποιες αντιδηλώσεις, δηλαδή λεκτικές εκφράσεις προκαταλήψεων, ως την πρώτη βαθμίδα σε ένα συνεχές πέντε σημείων. Υποστηρίζει ότι η προκατάληψη μπορεί να οδηγήσει σε:
  - i. αντιδηλώσεις
  - ii. αποφυγή
  - iii. διακρίσεις
  - iv. σωματική επίθεση
  - v. εξόντωση

Ρητορική μίσους: Ψυχολογικές επιπτώσεις στις εθνοτικές μειονότητες

- Η έκθεση σε ρητορική μίσους Ουκρανών μεταναστών πρόβλεψε συμπτώματα κατάθλιψης και ΔΜΤΣ, οδηγώντας σε ισχυρότερο επιπολιτισμικό στρες (Wyrych & Bilewicz, 2024).
- Η ρητορική μίσους σε στόχους Ασιατικής καταγωγής επηρέασε καταθλιπτικά τη συλλογική τους αυτοεκτίμηση. (Boeckmann & Liew, 2002).

Ρητορική μίσους : Νευρογνωστική Οπτική

- Έκθεση σε υποτιμητική γλώσσα προς μετανάστες φθίνει την εγκεφαλική απάντηση στον πόνο ενός άλλου, στον δεξιό κροταφικό βρεγματικό σύνδεσμο (rTPJ).
- Η χαμηλή δραστηριότητα της περιοχής ίσως συνδέεται με μειωμένη πρόθεση των ατόμων να αντιληφθούν τη ψυχολογική οπτική των άλλων (Pluta et al., 2023).

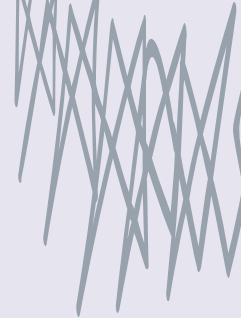

Ρητορική μίσους: Γλωσσολογική Οπτική

- Η κρυφή ρητορική μίσους είναι συχνότερη της φανεράς. (Carvalho et al., 2024).
- Οι πιο συχνοί στόχοι ρητορικής μίσους ήταν η κοινότητα Ρομά και τα άτομα αφρικανικής καταγωγής.
- Προς άτομα αφρικανικής καταγωγής γίνονταν κυρίως προσωπικές επιθέσεις, ενώ για τους Ρομά εκφράστηκε μεγαλύτερη επιθυμία για δράσεις εις βάρος τους.
- Ρατσιστική στερεοτυπία μπορεί να φανεί από τη συχνή χρήση μερικών ουσιαστικών (π.χ. για Αφρικανούς, οι λέξεις "πρόβλημα" και "αστυνομικός", ενώ για Ρομά, οι λέξεις "πρόβλημα", "νόμος", "δικαιώματα" και φόβος").

Ρητορική μίσους προς γυναίκες και κορίτσια

- Σεξιστικός/Μισογυνικός λόγος: Θεωρούνται ρητορική μίσους; (Lillian, 2007· Richardson-Self, 2017).
- Στην Ευρώπη, μία στις 10 γυναίκες έχουν υποστεί κάποια μορφή διαδικτυακής βίας από την ηλικία των 15.
- Αποδέκτες ρητορικής μίσους: νεαρές κοπέλες, φεμινίστριες, γυναίκες που εργάζονται στα μέσα ενημέρωσης και το χώρο της πολιτικής (Συμβούλιο της Ευρώπης, 2016).
- Συνέπειες: στην ψυχική υγεία και ευημερία των γυναικών και στην κοινωνία (Amnesty International, 2017).

Στατιστικά ρητορικής μίσους προς ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα

- Τα περισσότερα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα (63%) δηλώνουν ότι συναντούν συχνά ή πάντα στο διαδίκτυο δηλώσεις μίσους για τη ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα (European Union Agency for Fundamental Rights, 2024).
- Η έκδηλη ρητορική μίσους είναι πιο συχνή αυτή που συμβαίνει έμμεσα, άδηλα (Carvalho et al., 2024).
- Τα ΛΟΑΤΚΙ άτομα διατρέχουν αυξημένο κίνδυνο να αναπτύξουν προβλήματα ψυχικής υγείας. (Friedriksen-Goldsen et al., 2013).

Ρητορική μίσους προς ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα

- Ο διαρκής στιγματισμός της κοινότητας ΛΟΑΤΚΙ μπορεί να οδηγήσει σε εσωτερικευμένη ομοφοβία. Η κατάθλιψη και η διαταραχή μετατραυματικού στρες είναι σοβαρές συνέπειες αυτής (Wotten, 2018).
- Τα τρανς άτομα είναι ακόμη πιο πιθανό να έχουν λιγότερη υποστήριξη από τους οικείους τους (Walters et al., 2017) και να αναπτύξουν συμπτώματα κατάθλιψης και να βιώσουν άγχος (Friedriksen-Goldsen et al., 2014) σε σύγκριση με τα μη-τρανς ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα.
- Λόγος κριτικός ως προς το φύλο: ένα άλλο όνομα για τον τρανσφοβικό λόγο (Bassi & LaFleur, 2022).

Αντιμετώπιση της ρητορικής μίσους (στα ΜΚΔ)

- Οι βασικοί τρόποι αντιμετώπισης είναι η εκπαίδευση, η αγνόηση, η ανταπάντηση, η διαγραφή περιεχομένου, και ο αποκλεισμός του θύτη.
  - Η διαγραφή του περιεχομένου και ο αποκλεισμός εγείρουν ζητήματα ελευθερίας λόγου και πρακτικά ζητήματα. Αντ' αυτού υπάρχουν προτάσεις για αυτοματοποιημένες ανταπαντήσεις (Cypris et al., 2022).
  - Η “ρύθμιση” του περιεχομένου γίνεται κυρίως από τα ίδια τα ΜΚΔ. Πολλά προβλήματα αυτού του συστήματος θα μπορούσαν να λυθούν αν δινόταν μεγαλύτερη έμφαση στην συμμετοχή του κοινού (Bhattacharya et al., 2024).
-

Βασικά Συμπεράσματα

Για τη ρητορική μίσους

Δεν υπάρχει
ομοφωνία ως
προς τον ορισμό
του φαινομένου

Το περιεχόμενο της
ρητορικής μίσους
διαφέρει ανάλογα
την ομάδα-στόχο,
γι' αυτό θα πρέπει να
διαφοροποιούνται οι
παρεμβάσεις

Χρησιμοποιείται ως
όπλο για να
φιμώσει, να
στιγματίσει ή και να
περιθωριοποιήσει
ομάδες ατόμων

Χρειάζεται
εκπαίδευση,
ετοιμότητα, και
επιμονή για να
αντιμετωπιστεί

Βιβλιογραφία

- Allport, G. W. (1954). *The nature of prejudice*. Addison-Wesley.
- Amnesty International. (2022, August 8). *Amnesty reveals alarming impact of online abuse against women*. <https://www.amnesty.org/en/latest/press-release/2017/11/amnesty-reveals-alarming-impact-of-online-abuse-against-women/>
- Bassi, S., & LaFleur, G. (2022). Introduction. *Transgender Studies Quarterly*, 9(3), 311–333. <https://doi.org/10.1215/23289252-9836008>
- Bhattacharya, A., Chakrabarti, T., Basu, S., Knott, A., Pedreschi, D., Chatila, R., Leavy, S., Evers, D., Teal, P. D., & Biecek, P. (2024). Towards a crowdsourced framework for online hate speech moderation - a case study in the Indian political scenario. In R. Heiberger, U. Gadiraju, M. Spaniol, K. Kinder-Kurlanda, A. Faleńska, A. Mashhadi, J. Sun, S. Kaiser, & S. Staab (Eds.), *Companion Publication of the 16th ACM Web Science Conference* (pp. 75–84). Association for Computing Machinery. <https://doi.org/10.1145/3630744.3663607>
- Bilewicz, M., & Soral, W. (2020). Hate speech epidemic. The dynamic effects of derogatory language on intergroup relations and political radicalization. *Political Psychology*, 41(S1), 3–33. <https://doi.org/10.1111/pops.12670>

Βιβλιογραφία

- Boeckmann, R. J., & Liew, J. (2002). Hate speech: Asian American students' justice judgments and psychological responses. *Journal of Social Issues*, 58(2), 363–381. <https://doi.org/10.1111/1540-4560.00265>
- Carvalho, P., Caled, D., Silva, C., Batista, F., & Ribeiro, R. (2023). The expression of hate speech against Afro-descendant, Roma, and LGBTQ+ communities in YouTube comments. *Journal of Language Aggression and Conflict*, 12(2), 171–206. <https://doi.org/10.1075/jlac.00085.car>
- Council of Europe (1997). *Recommendation No. R (97) 20 of the Committee of Ministers to Member States on “hate speech”*. <https://rm.coe.int/1680505d5b>
- Cypris, N. F., Jr., Engelmann, S., Sasse, J., Grossklags, J., Baumert, A., & Institute for Ethics in Artificial Intelligence Technical University of Munich. (2022). *Intervening against online hate speech: A case for automated counterspeech*. IEAI Research Brief. https://ieai.sot.tum.de/wp-content/uploads/2022/05/Research-Brief_Intervening-Against-Online-Hate-Speech_April2022_FINAL.pdf

Βιβλιογραφία

- European Institute for Gender Equality. (2022). *Cyber violence against women and girls in the European Union*. Valdani Vicari & Associati, Centre for Strategy & Evaluation Services, & Milieu Consulting SPRL. <https://eige.europa.eu/publications-resources/publications/combating-cyber-violence-against-women-and-girls>
- Hangartner, D., Gennaro, G., Alasiri, S., Bahrigh, N., Bornhoft, A., Boucher, J., Demirci, B. B., Derksen, L., Hall, A., Jochum, M., Munoz, M. M., Richter, M., Vogel, F., Wittwer, S., Wüthrich, F., Gilardi, F., & Donnay, K. (2021). Empathy-based counterspeech can reduce racist hate speech in a social media field experiment. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 118(50), e2116310118. <https://doi.org/10.1073/pnas.2116310118>
- *Hate speech*. (n.d.). Cambridge advanced learner's dictionary & thesaurus. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/hate-speech>
- *LGBTIQ at a crossroads: Progress and challenges*. (2024, November 28). European Union Agency for Fundamental Rights. <https://fra.europa.eu/en/publication/2024/lgbtiq-crossroads-progress-and-challenges>

Βιβλιογραφία

- Lillian, D. L. (2007). A thorn by any other name: sexist discourse as hate speech. *Discourse & Society*, 18(6), 719–740. <https://doi.org/10.1177/0957926507082193>
- Obermaier, M., Schmuck, D., & Saleem, M. (2021). I'll be there for you? Effects of Islamophobic online hate speech and counter speech on Muslim in-group bystanders' intention to intervene. *New Media & Society*, 25(9), 2339–2358. <https://doi.org/10.1177/14614448211017527>
- Pluta, A., Mazurek, J., Wojciechowski, J., Wolak, T., Soral, W., & Bilewicz, M. (2023). Exposure to hate speech deteriorates neurocognitive mechanisms of the ability to understand others' pain. *Scientific Reports*, 13(1), 4127. <https://doi.org/10.1038/s41598-023-31146-1>
- Wypych, M., & Bilewicz, M. (2022). Psychological toll of hate speech: The role of acculturation stress in the effects of exposure to ethnic slurs on mental health among Ukrainian immigrants in Poland. *Cultural Diversity & Ethnic Minority Psychology*, 30(1), 35–44. <https://doi.org/10.1037/cdp0000522>